

Schwartzova teorie hodnot aneb jsme pole našich hodnot?

**Bohuslav Binka, Katedra environmentálních studií,
Masarykova univerzita, Brno**

Připomenutí dvou světů

- **Svět faktů a svět hodnot**
  - **Co víme o světě faktů**
  - **Jak poznáváme ve světě faktů**

  - **Čím se liší svět „správného“ či svět „hodnot“ od světa faktů**
  - **Jak poznáváme ve světě hodnot**
  - **Různé odpovědi na poznávání světa hodnot**

  - **Je věda skutečně pouze o faktech?**
  - **Kdy vstupujeme do světa hodnot?**

Tři přístupy ke světu hodnot

- **Přístup ke světu hodnot**

- **Filosoficko-etický (teoretický), velmi inspirativní, „nebojácný“, bez jakékoliv snahy o empirické zrcadlo – A. Schweitzer, A. Leopold, P. Singer, J. Šmajs.**
- **Pozitivistický (empirický), který chce hledat odpovědi v empirickém tázání, zajímavé „malé odpovědi“, přesný, neinspirující, bez vazby na velké teoretické vize.**
- **Velmi zřídka se objeví propojující myšlení. Schwartz je jednou z takových vyjímek.**

Tři konkurenční teorie

- **Model Saloma Schwartze**

- Existují dvě základní dimenze rozdělující náš svět hodnot a každá má dvě polarity:
- Otevřenost změně stojí proti zachování a udržení
- Prosociálnost a společenskost stojí proti sebeuspokojení a sledování vlastní svobody

A naše hodnoty se proti sobě nebo spolu řadí právě podle těchto dvou řídicích linií – a jaké jsou tyto hodnoty?

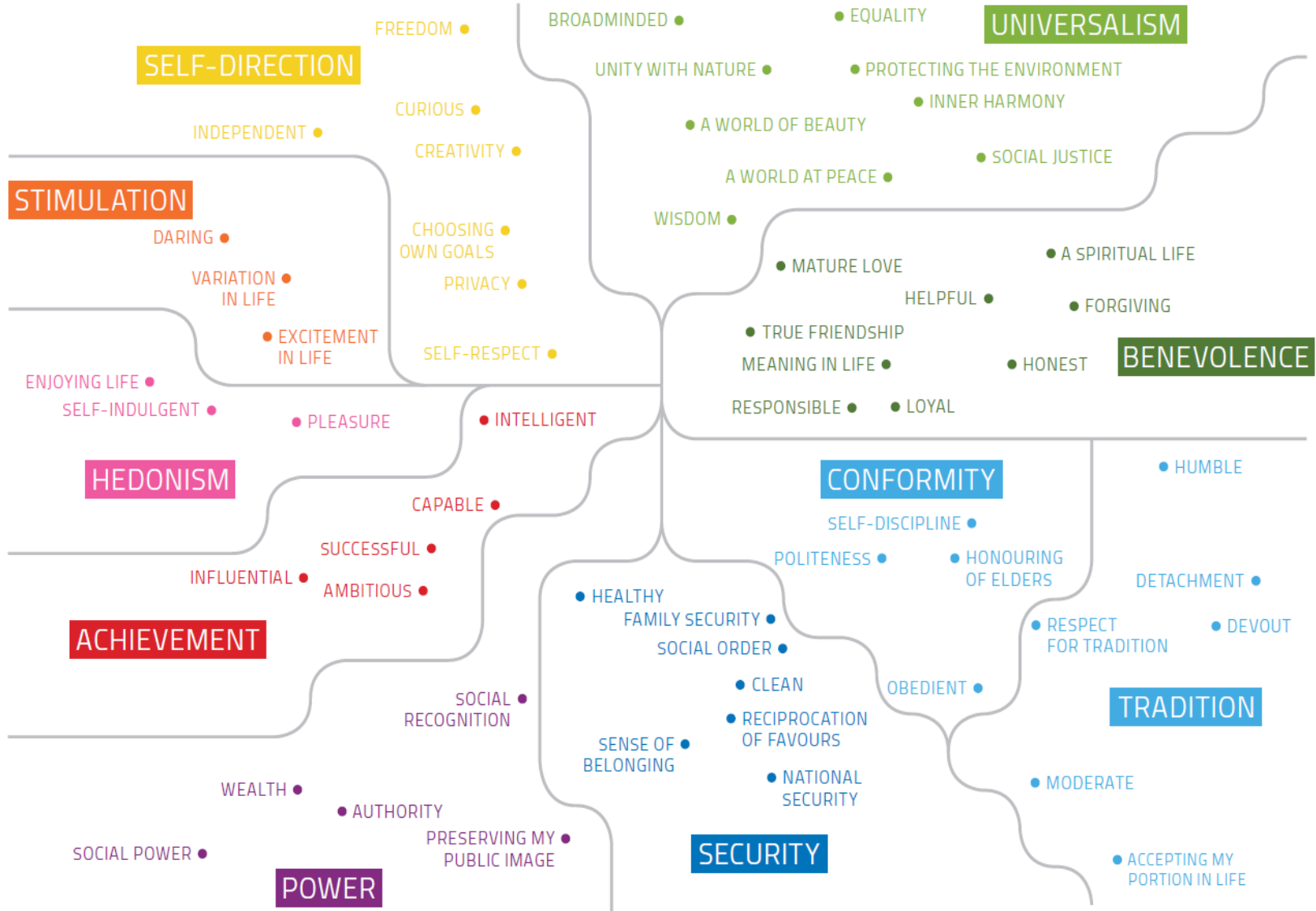

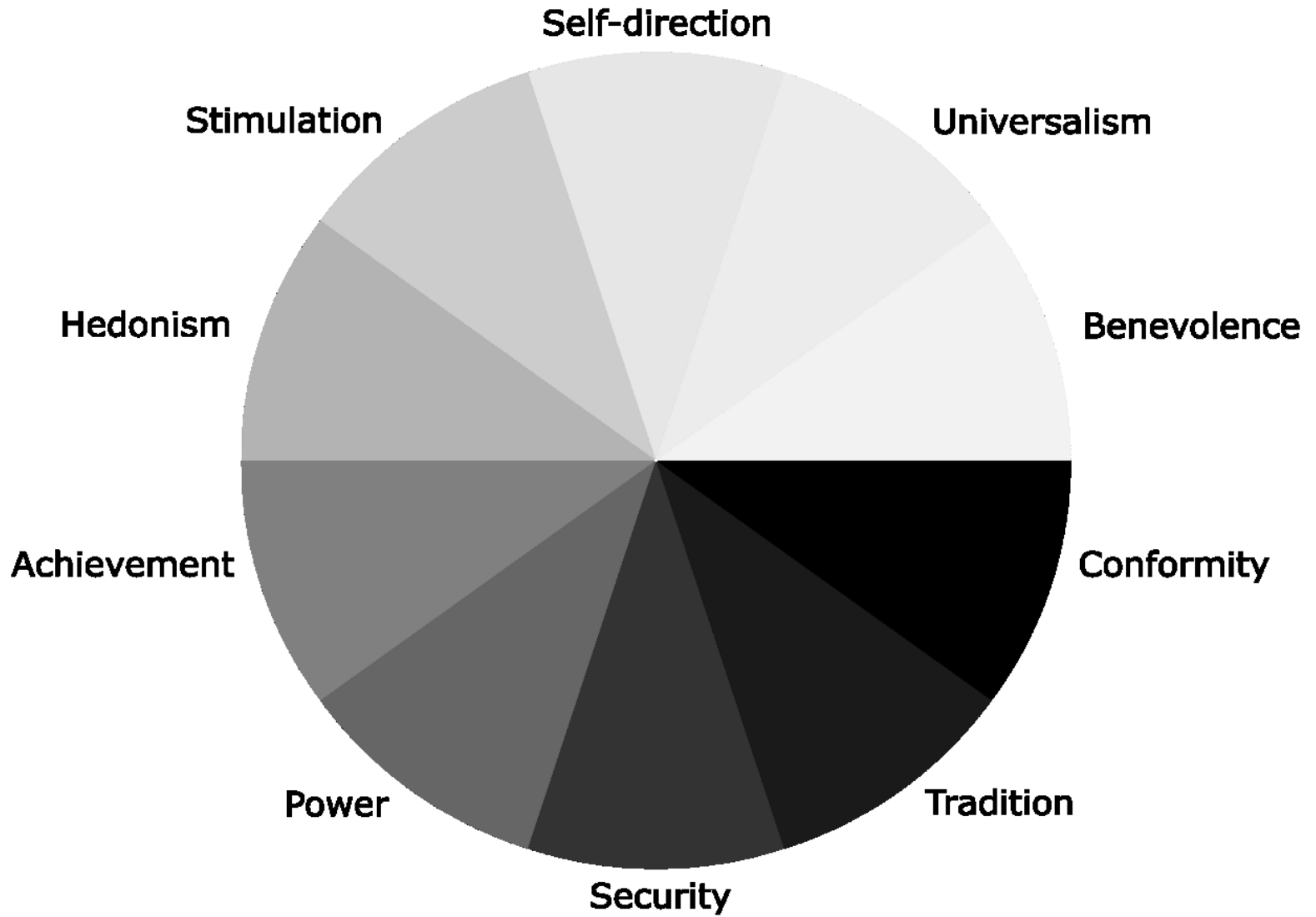
Tři konkurenční teorie

- **Model Saloma Schwartz – deset základních hodnot**
  - 1. **Moc (Power)** – společenské postavení a prestiž, kontrola a dominance nad lidmi a zdroji.
  - 2. **Úspěch (Achievement)** – osobní prospěch prostřednictvím prokazování kompetence podle společenských norem.
  - 3. **Hedonismus (Hedonism)** – uspokojování tužeb a potěšení, užívat si života.
  - 4. **Stimulace (stimulation)** – hledání vzrušení, nových zážitků a výzev.
  - 5. **Sebeusměrnění (Self-direction)** – nezávislost myšlení a jednání, svoboda volby a tvorby vlastních cest.
  - 6. **Univerzalizmus (Universalism)** – porozumění, ochrana a podpora blaha všech lidí a přírody.

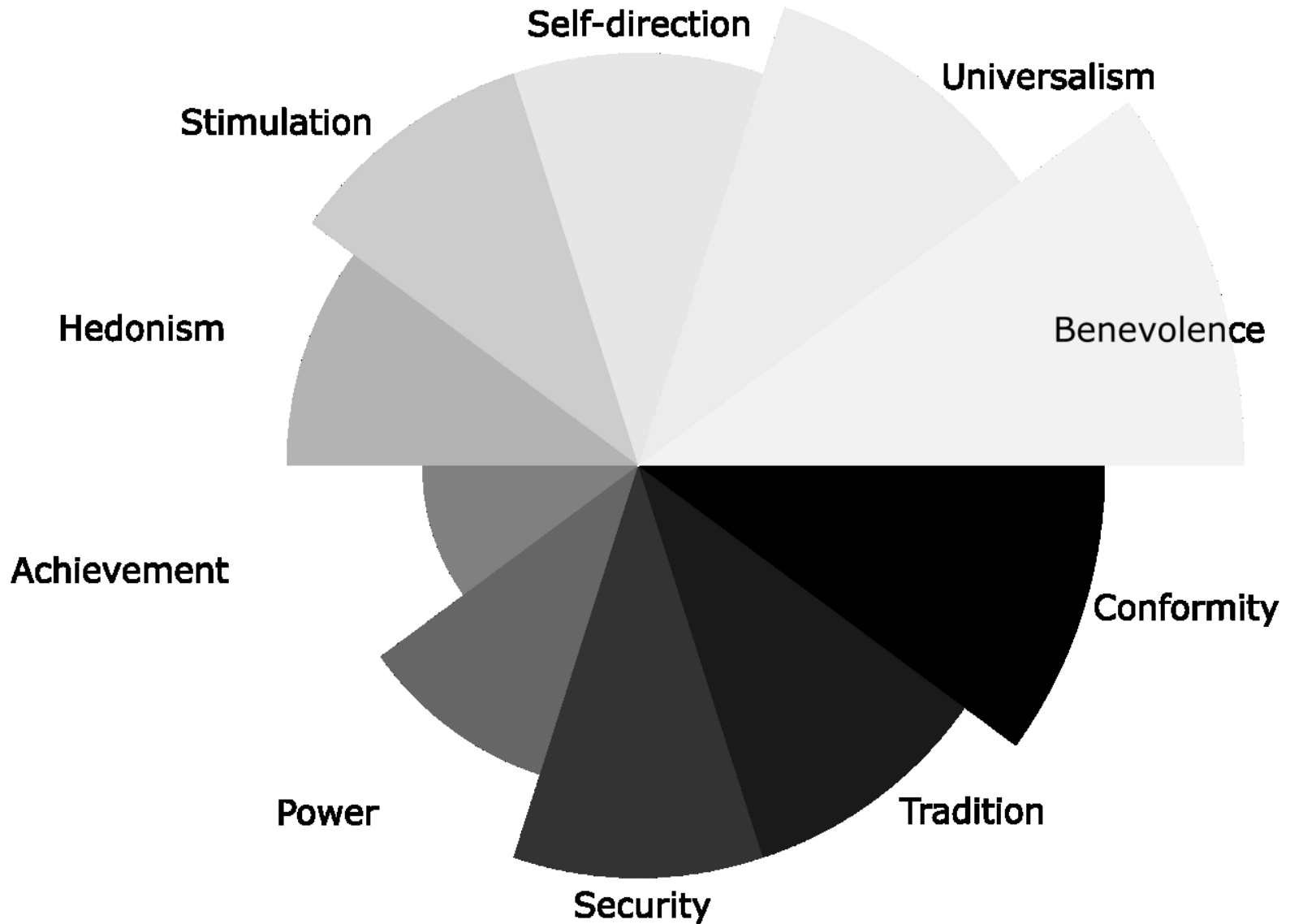
Tři konkurenční teorie

- **Model Saloma Schwartze – deset základních hodnot**
  - 7. **Benevolence (benevolence)** – péče o blaho a pohodu těch, s nimiž máme úzký vztah
  - 8. **Tradice/tradičnost (tradition)** – Respekt a závazek vůči tradicím a také vůči náboženským zvyklostem.
  - 9. **Konformita (conformity)** – omezení impulzivního jednání ve prospěch sociálních očekávání a norem.
  - 10. **Bezpečnost (security)** – ochota zajistit stabilitu a harmonii pro sebe a své blízké a společnost. Touha po bezpečí.
- ***Toto je 10 základních, určujících hodnot v našem životě.***

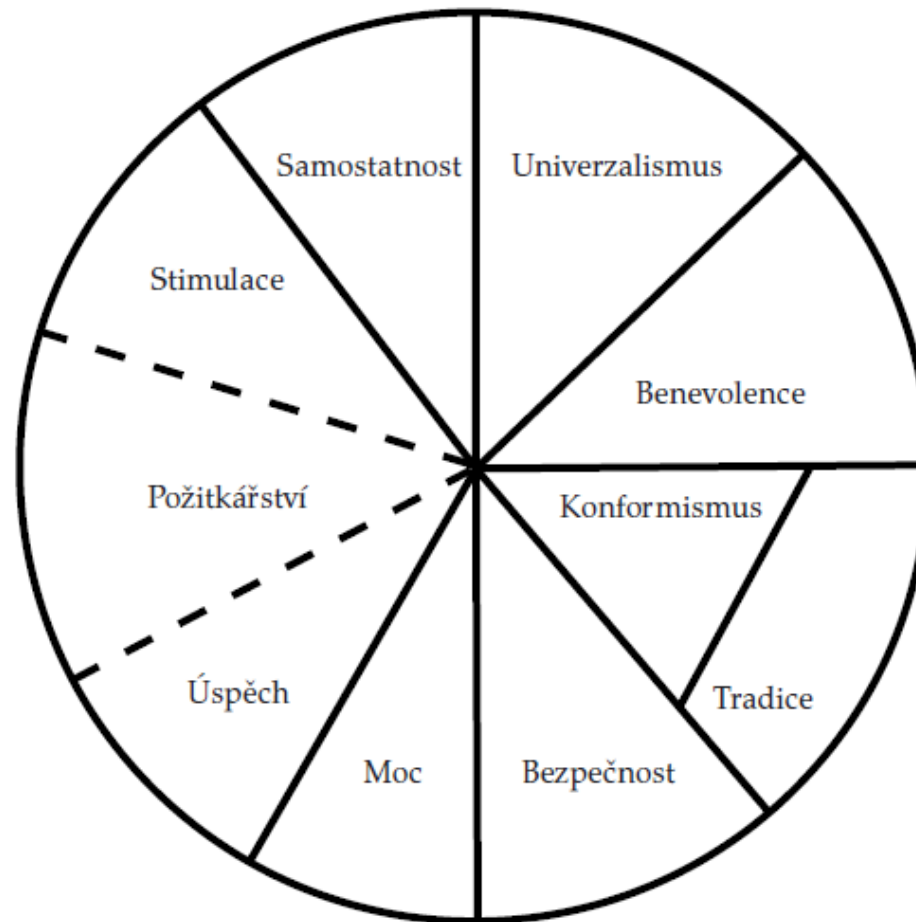

Obr. 1. Teoretický model vztahů mezi deseti motivačními typy hodnot

Otevřenost změně

Překročení sebe sama

Posílení ega

Konzervace

Jak se SVS (Schwartz Value Survey) měří?

- **Schwartz vytvořil nástroj na umístění respondenta na jeho „stupnici“ a ten nástroj se jmenuje SVS (Schwartz Value Survey). Protože SVS vyžaduje poměrně abstraktní myšlení a schopnost rozumět „neviditelným“ korelacím vytvořil ještě další dotazník PVQ, který má jen 29 lidí (například (je pro něj důležité naslouchat lidem, kteří jsou jiní než on. I když s nimi nesouhlasí, chce jim porozumět – typ univerzalistického člověka)) PVQ bylo odlišné pro muže a ženy a pro evropské výzkumy je ještě zúžil na 21 lidí.**

Limity Schwartzovi teorie

- **V. Pareto a G. Sorel. Moc jako hodnota, která se za každých okolností má tendenci schovávat a být považována za hodnotu jinou.**
- **Evoluční pohled na problém moci.**
- **Moc jako chameleon.**
- **Zásadní role reflexivity.**

Schwartzova teorie v praxi

- **Skupinová aktivita na téma tří základních hodnot ...**

Rokeachův systém konečných a instrumentálních hodnot v lidském životě

- **O co nám v životě jde (co je konečným cílem toho, že jsme)? – To je definice tzv. konečných (terminal) hodnot:**
- **1. Pohodlný život – prosperita a pocit spokojenosti se svým životem. 2. Rozkošný život – vzrušující, stimulující a plný dobrodružství. 3. Smysl života – pocit dosažení smysluplných a významných cílů. 4. Svět míru – svět bez války a konfliktů. 5. Svět krásy – krásný harmonický svět. 6. Rovnost – spravedlivé a rovné zacházení se všemi. 7. Rodina – harmonie a bezpečnost v těch nejbližších vztazích. 8. Svoboda – nezávislost a možnost volby ve světě. 9. Štěstí – spokojenost a radost ze života. 10. Vnitřní harmonie – duševní rovnováha a mír. 11. Láska – hluboké a trvalé emoční vztahy. 12. Národní bezpečnost – bezpečnost sociálního celku, ve kterém žijí. 13. Příjemný vztah s lidmi – přátelské a harmonické mezilidské vztahy. 14. Prestiž – respekt a uznání od ostatních. 15. Moudrost – hluboké prozumění a vhled do života. 16. Spása – náboženské vykoupení a duchovní spokojenost. 17. Seberealizace – vědomí si vlastní hodnoty a důstojnosti. 18. Spojené lidstvo – harmonie na té nejvyšší lidské úrovni – mezi národy, mezi skupinami.**

Rokeachův systém konečných a instrumentálních hodnot v lidském životě

- **Co nás k tomu vede – co používáme, abychom toho dosáhli? - To je definice tzv. instrumentálních hodnot:**
- **1. Ambicióznost 2. Laskavost 3. Odpovědnost 4. Statečnost 5. Upřímnost 6. Nezávislost 7. Intelektuálnost 8. Veselost 9. Čestnost 10. Poslušnost 11. Síla 12. Opravdovost 13. Trpělivost 14. Pracovitost 15. Tolerantnost 16. Věrnost/loajalita 17. Imaginativnost**

Rokeachův systém konečných a instrumentálních hodnot v lidském životě

- **Rokeachův systém tu s námi je více než 50 let, takže máme docela dlouhé řady výzkumů a zejména v tom „povrchnějším“ dokáže zajímavým způsobem vysvětlovat změny v sociálních skupinách – využívá se v politologii i v marketingu a v dalších sférách.**

Koncept hodnotových kulturních dimenzí podle Geerta Hofsteda

- Výzkum založený na pobočkách IBM v cca 50 zemích. Hofstede postuluje tzv. šest základních dimenzí kulturních hodnot:
- **A. Individualismus versus kolektivismus** – do jaké míry lidé vnímají sebe a své zájmy jako součást skupiny nebo jako jednotlivce (úzké ego). Individualistické kultury dávají přednost jedinci, kolektivistické zase skupině.
- **B. Vzdálenost od moci** – tato dimenze měří, jak je nerovnost ve společnosti vnímána a přijímána. Ve společnostech s vysokou vzdáleností od moci jsou hierarchie a autorita důležité, zatímco v těch s nízkou je preferována rovnost a demokratické rozhodování.

Koncept hodnotových kulturních dimenzí podle Geerta Hofsteda

- **C. Nejistota versus vyhýbání se nejistotě** – tato dimenze se týká toho, jak společnosti reagují na nejistotu a neznámo. Ty společnosti, které se hodně vyhýbají nejistotě hledají více pravidla a zabezpečení, ty ostatní pak jsou k nejistotě a neznámu tolerantní a nepotřebují se tak chránit.
- **D. Maskulinita versus feminita** – tato dimenze měří hodnoty a postoje (a chování) spojené s maskulinitou – soutěživost, ambice, materiální úspěch a hodnoty spojené s feminitou – spolupráce, péče o druhé atd.
- **E. Dlouhodobá versus krátkodobá orientace** – dlouhodobá je trvalost, budoucnost, krátkodobá dnes.

Koncept hodnotových kulturních dimenzí podle Geerta Hofsteda

- **F. Vazba na požítky versus sebekontrola – tato dimenze se zabývá hodnotami spojenými s tolerancí a regulací emocí a touhy. Společnosti s vysokou vazbou na požítky upřednostňují svobodu projevu, radost ze života a uspokojení potřeb a touhy zatímco společnosti sebekontrolní kladou důraz na pravidla, omezení svobodného projevu emocí a touhy.**
- **Hofstede tvrdí, že hodnotové ukotvení nám dává největší poznání kultur – a že je můžeme takto chápat jako hodnotová centra na dimenzích ...**

Koncept hodnotových kulturních dimenzí podle Geerta Hofsteda

- **Srovnání kultur:**
- **USA**
- **Individualismus v. kolektivismus – 91 (vysoce individualistické)**
- **Vzdálenost od moci – 40 (spíše demokratické)**
- **Nejistota versus vyhýbání se nejistotě – 46 (spíše nevyhýbání se – tolerance k nejistotě)**
- **Maskulinita v. feminita – 62 – spíše maskulinita**
- **Dlouhodobá versus krátkodobá – 26 – spíše okamžitý výsledek**
- **Vazba na požítky 68 – svoboda a uspokojení touhy a potřeb.**

Technika

- **Otázka – existují rozdíly mezi naším pohledem na techniku (nebo na různé typy techniky) a vyznávanou typologií hodnot dle Schwartze?**
- **Které hodnoty vedou ke „zdravému“ skepticismu vůči technice.**